

широкої реклами та у впливові на якомога чисельнішу аудиторію. Терористи вбачають роль ЗМІ в розповсюдженні їхніх заяв по всьому світові як одну з головних для досягнення своєї мети [6, с. 261]. Переважна більшість скоюваних терористичних актів прямо розраховані на висвітлення їх дій і результатів у ЗМІ з метою рекламування діяльності конкретної терористичної організації та її стратегічних і тактичних завдань, закликів до наслідування їх дій. Хоча ЗМІ можуть не підтримувати цілі терористичних організацій, вони повинні повідомляти про поточні події і проблеми. В жорсткому конкурентному середовищі ЗМІ, коли відбувається терористична атака, ЗМІ намагаються висвітлити цю подію. Таким чином ЗМІ фактично допомагають поширювати інформацію про терористичні організації та їх діяльність.

Підсумовуючи зазначимо, що враховуючи зростаючу суспільну небезпечність публічних закликів до вчинення терористичного акту, вчинених через мережу Інтернет, в тому числі шляхом публікацій в Інтернет-ЗМІ, пропонуємо включити зазначений спосіб вчинення злочину до кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. ст. 258-2 КК, і викласти його у наступній редакції: «ті самі дії, вчинені з використанням засобів масової інформації або через мережу Інтернет». Вважаємо, що важливим є також поєднання зусиль соціологів та політологів при вивченні ефектів публічних закликів до вчинення терористичного акту з зусиллями дослідників у галузі права з метою коригування наукових завдань необхідних для забезпечення запобігання суспільно небезпечним проявам терористичної діяльності у сфері громадської безпеки.

Список бібліографічних посилань

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. М. Г. Мельника, М. Г. Хавронюка. 6-те вид., перероб. та допов. Київ : Юрид. думка, 2009. 1236 с.
2. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : закон України від 16.11.1992 № 2782-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12> (дата звернення: 15.02.2019).
3. Інтернет-ЗМІ в Україні: проблеми визначення нормативно-правового статусу та врегулювання діяльності. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень : сайт. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1085/> (дата звернення: 15.02.2019).
4. Біленчук П. Д., Козир М. В., Стеценко Ю. В. Засоби масової інформації і тероризм: віхи історії. *Право і Безпека*. 2003. № 2. С. 21–29.
5. Хоффман Б. Тероризм – взгляд изнутри. М. : Культура, 2003. 264 с.
6. Шурхало Д. І. Тероризм і засоби масової інформації. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. 1998. Вип. 5. С. 260–269.

Одержано 27.02.2019

УДК 343.9

Валерія Володимирівна АРТЮХОВА,

науковий консультант судді Конституційного Суду України

ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК»

Об'єкт злочину – це одна із невід'ємних складових складу злочину, встановлення якої є обов'язковим елементом при кримінально-правовій кваліфікації суспільно небезпечного діяння. Цей елемент складу злочину характеризує ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння, враховується під час призначення покарання, звільнення від покарання або кримінальної відповідальності. Крім того, за допомогою об'єкта злочину розмежовуються діяння, передбачені Законом України про кримінальну відповідальність, від інших правопорушень, здійснюється класифікація злочинних діянь в Особливій частині Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Аналіз розділу XII КК України «Злочини проти громадського порядку та моральності» свідчить про те, що родовим об'єктом таких злочинів, як групове порушення громадського порядку (ст. 293 КК України), масові заворушення (ст. 294 КК України), заклики до вчинення дій,

що загрожують громадському порядку (ст. 295 КК України), хуліганство (ст. 296 КК України) є суспільні відносини у сфері громадського порядку.

Водночас тільки диспозиція ст. 296 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за хуліганство, визначає громадський порядок як основний безпосередній об'єкт злочину.

Окрім приписів КК України, термін «громадський порядок» зустрічається як в Основному Законі України (ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 35, ч. 1 ст. 36, ч. 2 ст. 39, п. 17 ч. 1 ст. 92, п. 7 ст. 116), так і у багатьох законних та підзаконних актах різних галузей права.

Щодо кримінально-правового розуміння громадського порядку слід відзначити, що КК України не містить визначення цього поняття. Це створює певну юридичну невизначеність у правозастосовній діяльності при кваліфікації відповідних діянь. Встановлення сутності аналізованого поняття має значення для правильної кваліфікації не лише хуліганства, а й низки інших злочинів, що завдають шкоди громадському порядку. До таких діянь належать: групове порушення громадського порядку (ст. 293 КК України); заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295 КК України); опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК України); посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України); ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі (ст. 390 КК України).

Крім того, ст. 1 КК України встановлено, що цей Кодекс має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам[1].

Таким чином громадський порядок віднесено до одного із найбільш важливих об'єктів кримінально-правової охорони, що посилює необхідність його дослідження та встановлення.

Подібний законодавчий підхід до громадського порядку як об'єкта охорони, визначено і приписами Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Положеннями статті 9 цього Кодексу визначається, що адміністративним правопорушенням (проступком) є протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [2]. Адміністративна відповідальність за правопорушення, родовим об'єктом яких є громадський порядок, передбачена главою 14 КУпАП «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку».

Стосовно законодавчого визначення цього поняття слід зауважити, що на сьогодні єдиним чинним законодавчим актом, який його визначає, є Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». Згідно з ч. 1 ст. 1 цього закону громадський порядок визначається як сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм [3].

Відповідно до преамбули цього Закону він визначає організаційно-правові особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням на території України футбольних матчів, що організовуються відповідно до національних та міжнародних вимог. Наведене свідчить про те, що вказане у законі визначення громадського порядку може застосовуватись тільки для цілей та завдань конкретного законодавчого акта та не може застосовуватись в контексті об'єкта кримінально-правової охорони.

Донедавна визначення громадського порядку встановлювалось також Положенням про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 листопад 2010 року № 550 [4], яке втратило чинність 08 вересня 2017 року. Відповідно до приписів цього підзаконного акта (підпункт 1.6. п. 1 «Загальні положення») «громадський порядок – це система суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ,

організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі». Відповідно до підпункту 2.1. п. 2 зазначеного положення охорона громадського порядку визначалась одним із основних завдань працівників служби дільничних інспекторів міліції.

У прийнятій, на заміну згаданого положення, Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28 липня 2017 року № 650 [5], серед основних завдань та напрямів діяльності дільничних офіцерів поліції такий напрям, як охорона громадського порядку, взагалі відсутній. Натомість зазначено про напрям діяльності – вжиття заходів для забезпечення публічного порядку.

Закон України «Про Національну поліцію» [6] також не містить визначення терміна «громадський порядок» та одним із основних завдань Національної поліції України встановлює надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку (п. 1 ст. 2).

Отже, в основних нормативних актах, які визначають правові засади організації та діяльності Національної поліції України, відсутній термін «громадський порядок», натомість вживається «публічний порядок», визначення якого ці акти не містять.

Така юридична невизначеність дезорієнтує працівників правоохоронних органів. Зазначений термінологічний різнобій порушує приписи Конституції України, у п. 17 ч. 1 ст. 92 якої передбачено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку. Тому, на нашу думку, у законодавстві слід послуговуватися поняттям «громадський порядок» і не вживати поняття «публічний порядок».

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
3. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : закон України від 08.07.2011 № 3673-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 9. Ст. 64.
4. Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом М-ва юстиції України від 06.12.2010 № 1219/18514. *Офіційний вісник України*. 2010. № 95. Ст. 3386.
5. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : затв. наказом МВС України від 28.07.2017 № 650. *Офіційний вісник України*. 2017. № 70. Ст. 2136.
6. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Одержано 15.03.2019

УДК 343.01

Сергій Володимирович БАБАНІН,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ НА ЗЛОЧИННІСТЬ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ НА ЦИХ ТЕРИТОРІЯХ ПІСЛЯ ЇХ ЗВІЛЬНЕННЯ

Дії, розпочаті в Україні країною-агресором 2014 р. та пов'язані із захопленням та тимчасовою окупацією територій України, призвели до різкого зростання кількості особливо тяжких та тяжких злочинів, а також кількості злочинів проти громадської безпеки. Так, 2013 р. в Україні було обліковано 13 тис. 776 особливо тяжких злочинів, 156 тис. 131 тяжкий злочин,